

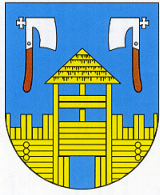
RAPPORT

RESAN TILL WIELKOPOLSKA : 15 – 19 maj 2012

Margareta Bergvall, Katarzyna Forsberg, Margareta Frisk

Murberget Läns museet Västernorrland och Stiftelsen Gene Fornby

POWIAT ŻNIŃSKI

GDZIE TOPORY, MIECZE, ŁUKI - TAM BISKUPIN, ŻNIN, PAŁUKI

NAJWIĘKSZE ATRAKcje TURYSTYCZNE

- 1 Muzeum Archeologiczne w Biskupinie
- 2 Muzeum Ziemi Pałuckiej w Żninie
- 3 Muzeum Kolei Wąskotorowej w Wenecji
- 4 Żnińska Kolej Powiatowa
- 5 Kościół pw. Św. Mikołaja w Gąsawie
- 6 Pałac Lubostroń
- 7 Zaurolandia - Park Dinozaurów w Rogowie
- 8 Silverado City - Miasteczko Westernowe w Bożejewiczach

LEGENDA

Powiat Żniński

drogi krajowe	las
drogi wojewódzkie	teren zabudowany
drogi powiatowe	rzeka i jezioro
drogi lokalne	znakowy szlak pieszy
drogi gruntowe	znakowy szlak rowerowy
kolej ze stacjami	szlak kajakowy
kolej wąskotorowa	hotel
granicz gminy	ośrodek wypoczynkowy
granicz powiatu	kemping, pole namiotowe
granicz rezerwatu przyrody	gosp. agroturystyczne
obszar chronionego krajobrazu	restauracja, bar, pizzeria
pomnik, rezerwat przyrod	schronisko łowieckie
nadlesnictwo	gospodarstwo rybackie
muzeum	plaża, kąpielisko
pałac, dwór	ośrodek sportów wodnych
zamek	
inne zabytki	szpital, ośrodek zdrowia
kościół	polica
kościół zabytkowy	poczta
grodzisko	stacja benzynowa
kamieniołom	parking

RAPPORT

RESAN TILL WIELKOPOLSKA : 15 – 19 maj 2012

Inledning

På resan deltog Margareta Bergvall och Katarzyna Forsberg från Murberget Läns museet Västernorrland. Margareta Frisk från Örnköldsviks museum och Stiftelsen Gene Fornby.

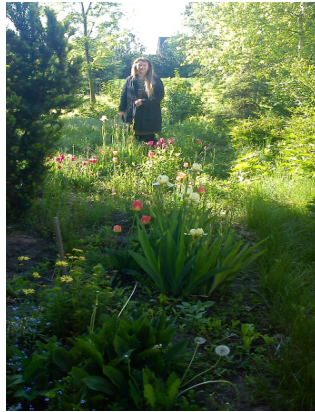
Länsstyrelsen Västernorrland och Virtuella Projekt Kontoret bidrog med 75% av resekostnaderna. Resan hade annars inte kunnat genomföras. Våra respektive institutioner bekostade resterande 25%. Resan/studiebesöken gjordes med syfte att undersöka om det är möjligt att samverka inom ett EU projekt/Östersjö programmet för att i så fall göra en gemensam ansökan under 2013. Vårt sammantagna intryck är att de museer och friluftsmuseer vi besökte var intresserade av att fortsätta kontakterna och att undersöka möjligheterna om ett framtida EU samarbete. Vi blev mycket väl mottagna överallt, fick tillfällen att diskutera med museernas direktörer och personal, fick visningar, gåvor och inte minst; ett fantastiskt boende i Biskupin.

Vårt sammantagna intryck av de besökta museerna är mycket positivt. Vi såg välskötta museer och byggnader med genomtänkt inredning och verksamhet, stor och bra verksamhet för barn och skolor, kunnig personal, ett tydligt säkerhetstänkande. De besökta friluftsmuseerna hade också arkeologiska utställningar av hög kvalitet.

Katarzyna Forsberg planerade resan, simultan-tolkade samt kompletterade fakta och översatte rapporten till polska. Margareta Frisk antecknade. Margareta Bergvall skrev och sammanställde rapporten. Alla fotograferade. Rapporten är hopfogad med gemensamma ansträngningar.

Muzeum archeologiczne w Biskupinie

Fornby i Biskupin

Möttes av museets chef Wieslaw Zajackowski och historikern Marek Lewandowski. Vi inkvarterades i en gammal herrgård som Biskupin använder för övernattande gästforskare men också som kontor. Här i denna fantastiska miljö fick vi bo i tre nätter i rum med hotellstandard och frukost framdukad varje morgon utan kostnad.

Fakta om Biskupin

Biskupin är en befäst järnålders by med kontinuitet från sen bronsålder. Här bodde på 2 hektorer i ca 100 långhus som mest ca 1000 personer innanför den runda befästningsvallen med träpalissader. Biskupin ligger på en smal utskjutande udde och har ett strategiskt läge för försvar. Det finns mycket trävirke bevarat innanför och utanför vallarna och en stor mängd fynd. Originalmaterial finns fortfarande kvar i marken, men de har problem med bevarandet eftersom sjön sjunker undan. 80% av området är arkeologiskt undersökt och 20% återstår.

Biskupin användes under nazitiden i propagandan som ett exempel på ett germanskt fäste i motsats till slaverna. Ingen vill idag tala om den omöjliga frågan om vilket etniskt ursprung innevånarna i byn hade. Biskupin grävdes ut med början på 1930 talet och under kriget av tyskarna. Polska arkeologiska undersökningar pågår fortfarande i Biskupins omgivningar. De första rekonstruktionerna gjordes tidigt, men har bytts ut vartefter.

De har 240 000 besökare per år, varav 120 000 skolbarn. De satsar stort på turism. Här finns också ett museum med arkeologiska utställningar. En konferensbyggnad är under uppförande där det också ska finnas möjlighet att inkvartera skolklasser. Där ska också finnas multimedia- presentationer/bildspel. Den nya byggnaden för konferens är EU finansierad och ska innehålla butiker och tre lokaler för filmvisning. EU medel har bekostat renoveringen av rekonstruktionerna. Polen har fram till nu fått 70% EU finansiering, men i framtiden kommer det att vara 50%.

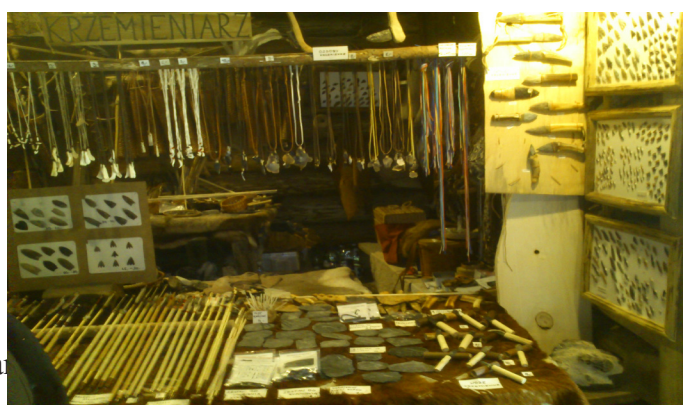

Här finns hästar av den gamla polska tarpanrasen, gamla raser av får och getter och höns samt några oxar som används i plöjningen av åkrarna. De har planterat in kaniner för att räva ska lockas av dem i stället för av smådjuren. Här finns 40 helårsarbetande och under säsong arbetar här 55 personer. Fast anställda är: 8 arkeologer, 5 guider, 15 personer bygger och reparerar hus bl a, 5 utställningsvakter, 2 sköter båten, 1 person har hand om djuren. Säsongen är från slutet av april in i oktober men man har öppet året om. De får verksamhetsbidrag 40% och ska dra in 60% på intäkter och inträden. Biskupin fick Europa Nostra priset 2006.

Pedagogisk verksamhet

De tar emot ca 3000 grupper med skolbarn varje år. En rundvandring på området tar ca 90 min. och kostar 60 zł per grupp. Varje år deltar 600 grupper i en pedagogisk verksamhet som är på 45 minuter. Klasserna får boka ett program; som kostar 6 zł per barn. Barnen kan välja mellan att jobba med lera, bygga miniatyrhus, göra pärlor (av cernitlera), väva, slå mynt (de första polska mynten påminner om Olof Skötkonungs mynt och är också från ungefär samma tid), skjuta med pilbåge, gjuta brons, stensmide etc. De har verkstäder där varje "museilärare" är stationerad. När det inte är besökare tillverkar de föremål som de också säljer, t ex keramik (kopior av järnålderskärl). Här finns också Tarpanhästar av en gammal polsk ras som barnen får rida korta turer på.

Här finns 6 pedagoger och de kan därför jobba med 6 grupper samtidigt. De har 4 fast anställda museilärare och en person som organiserar alla visningar men som också tar hand om grupper när det behövs. Om det är hög arbetsbelastning/många grupper ringer hon till chefen och han beordrar då sina arkeologer att komma in och guida några timmar eller några dagar. Resten av personalen arbetar med samlingar och administration. Alla anställda kan kallas in när det behövs, arkeologerna får t ex lämna grävningen om det skulle behövas (de gör bara forskningsgrävningar), eftersom den pedagogiska verksamheten ger pengar och marknadsföring. När de behöver kalla in extra folk, får guiden avgiften för gruppen direkt i handen.

I miljöerna/verkstäderna finns enkla utställningsskärmar med information som museilärarna kunde använda sig av. Man menar att det är ett viktigt pedagogiskt hjälpmedel eftersom det gör att det är enklare att berätta när man kan visa och peka. Museilärarna är mycket kompetenta både i sina hantverk och i berättande; barnen är uppenbarligen fängslade. Skolbarnen kommer framför allt under maj - juni och augusti - september. Barn och skolor har hög prioritet

Marknadsföring

De trycker och distribuerar inbjudningar till alla skolor i Wielkopolska: varje år skickas 22 000 broschyrer ut. De har också tagit fram vykort med information tryckt på baksidan. Här finns ett kort kalendarium med information om 10 större aktiviteter under sommaren och information om priser, internetadress etc.

Marek Lewandowski åker på 5 turistmässor i hela landet varje år. De har ingen som speciellt är ytterst ansvarig för marknadsföring utan det ligger på museichefens ansvar och han delegerar sedan ut. De anlidade tidigare en reklamfirma, men det blev för dyrt. Nu är det arkeologer med god datakompetens som arbetar med broschyrer etc. De tar in grafisk formgivare ibland.

Vid borgen finns alltid två fotografer som fotar varje grupp och enskilda personer som kommer. De får då ställa upp sig framför borgen. Bilderna skickas och skrivs ut vid entrébyggnaden och hämtas/köps när man lämnar anläggningen. Det är privata fotografer som betalar 100 zloty per dag (ca 200 kr) till Biskupin. Texten Biskupin 2012 är inlagt i bilden.

De har samarbete och gemensam marknadsföring med 7 andra museer och besöksmål, t ex Dinosauriemuseet, medeltidsborgen i Wenecje och museer och hembygds museer. Bl a har en gratiskarta över området tryckts upp med de 8 besöksmålen inlagda, stora kartor med information finns också vid entréerna. Biskupin är ett gott exempel på att samarbete ger ett mervärde och förstärker marknadsföringen.

Arkeologiska utställningar

Just nu undersöker Biskupins arkeologer ett Cistercienserkloster från 1000 talet. Vid undersökningen har också en rundkyrka från 1000 talet framkommit. Resultaten från de arkeologiska undersökningarna visas i den stora utställningshallen där hälften av ytan används för tillfälliga utställningar (just nu cistercienserkloster, medeltid och träkyrkor). Här fanns bilder från 1600-talet målade på träväggarna i en träkyrka. De påminde faktiskt om målningarna i Ulvö Kapell.

Den andra hälften av utställningshallen disponeras av en basutställning om Biskupins alla skeden och traktens förhistoria. Utställningarna är enkla och består av stora utställningsskärmar som också kan skickas på vandring. Utställningarna är mycket informativa och har karaktären av väggtidning med föremålsmontrar och många fina små modeller.

Övrigt

Museet äger en båt som gör turer på Biskupin sjön med två personer anställda. De kör turer när de har 15 personer som vill åka. Sammanlagt åker 20 000 personer på rundtur i båten

Det går ett tåg på smalspårig räls mellan Znin och Biskupin. På vägen passerar tåget också tre andra lokala sevärdheter, bl a den medeltida borgen i Wenecje och en träkyrka från 1600-talet. Ca 80 000 personer åker med turisttåget varje år.

Just nu pågår uppbyggnaden av en medeltida by med 12 små hus i knuttimring eller skiftesverk från ca 1000 e Kr. De kan mycket väl ha paralleller i timmerhusen på Arnäsbacken. Husen ligger runt en öppen yta och på samma plats där sådana hus framkommit vid arkeologisk undersökning. Detta ingår i ett EU projekt och hantverkarna kommer från Vitryssland. Det var mycket intressant att se hur väl de behärskade sina hantverk. Stråtaget binds t ex med rotskott från björk och de använder husmossa.

På området finns också en tidigmedeltida gård som byggdes upp för inspelningen av filmen "When the sun was a God" år 2002. Uppbyggnaden av gården finansierades av filminspelningen.

Träkyrka

I Wielkopolska finns ett stort antal träkyrkor. Vi besökte den gamla träkyrkan av lärkträ från 1600 talet i Gąsawa, ett litet samhälle utanför Biskupin. Kyrkan är helgad åt Nikolaus och är mycket speciell med dubbla träväggar och målningar från 1706 direkt på träväggarna. Här finns också 4 barockaltare, en dopfunt från renässansen m.m.

Säkerhet

För att förbygga bränder har man ålagts av kulturdepartementet att bygga vägar (av stenmjöl) vilka avgränsar området och skyddar i händelse av brand.

Muzeum Kultury Ludowej w Osieku nad Notecią

17 maj

Fakta om Friluftsmuseet i Osiek

Vi togs emot av friluftsmuseets ansvarige Stefan Rola och vice chefen i muzeet i Pila Roman Skiba. Museet ligger på sidan om, långt från större byar och städer. Här har man skapat ett friluftsmuseum på en arkeologisk fyndplats som också har undersökts arkeologiskt. Vi fick höra en berättelse om museets uppkomst på 1970-talet då man hämtade sand till att bygga hus från detta område och stötte på gravar och ett stort gravfält från 500 f kr till 200 e kr. Arkeologerna undersökte bara en del av området. Man bestämde att bygga ett museum för dessa fynd på denna plats samt att grunda ett friluftsmuseum.

Idén om att skapa ett Skansen/Friluftsmuseum här, väcktes första gången 1960. År 1972 gjordes arkeologiska utgrävningar här men rika fynd från flera gravfält från 500 f kr till 200 e kr. Området omfattar ca 13 ha mark som med anledning av de rika fynden inom hela området, är skyddad enligt fornlämningslagen. Därför kan ingen bygga på eller exploatera marken. I området finns lämningar efter tre olika kulturer, bl a slaver och germaner..

Det arkeologiska museet uppfördes och färdigställdes 1975 - 1978 . Därefter tog man itu med det etnografiska. Museiområdet i Osiek består av en arkeologisk del, en etnografisk del och en turistisk del med serviceanläggningar. Det är ett problem att Osiek inte ligger vid allfartsvägen, vi delar den allmänna uppfattningen att området är svårt att hitta till och det är svårt att hitta hänvisningsskyltar. Ett önskemål för fortsatt utveckling är en restaurang och en amfiteater. Målen förändrades allteftersom museet utvecklades. Allra först var det arkeologiska huvudsaken, men fokus har allteftersom förskjutits mot det etnografiska vilket numera är det viktigaste.

Friluftsmuseet i Osiek visar vad som är typiskt för norra delen av Wielkopolska. 1978 började man bygga upp Skansen. Då var 12 byggnader målet. 1986 hade målet utökats till 25 - 50 objekt. År 2012 är halva målet uppnått. Men nu är det svårt att hitta hus att flytta. Man bygger också nya hus.

Den dispositionsplan man gjorde i början över hur området skulle disponeras upprättades av museichefen och en arkitekt. Den är väl genomtänkt och får till följd att flödet av besökare genom området fungerar väl och att husen/gårdarna ligger fint inbäddade i vegetation och är disponerade på så sätt att besökarna ställs inför nya upptäckter bakom hörnet. I centrum ligger en nyuppförd kyrka.

Varje år kommer ca 20 000 besökare, varav 80% är skolungdom. Museipersonalen lär upp ortsbefolkningen olika hantverk och de arbetar sedan på friluftsmuseet, stationerade i de olika gårdarna/miljöerna. Här finns en chef, 2 etnografer (etnologer), en person för administration, 3 utställningsvakter, 3 tekniska hantverkare (t ex snickare o murare). De har 4 extra sommarpersonal.

Jordbruket, trädgårdarna och djuren sköts av en bonde som har en gård i närheten. Alla är med i verksamheten och alla gör nästan allt när det behövs. Det är positivt men kan också upplevas som splittrande. De har gammal ras av polska hästar samt kor. Åkrar, trädgårdar och potatisåkrar är stora och välskötta, ger ett alldeles autentiskt intryck.

Här finns sammanlagt ca 25 hus och gårdar, bl a en gästgivargård, en skola med inredning från mellankrigstiden, en smedja vilken också används i verksamhet och med skolklasser, samt ett sågverk, en rekonstruktion av en kyrka och väderkvarnar. Polen var delat mellan tre grannländer (Ryssland, Österrike och Preussen) under en lång period och fanns inte med på Europas karta mellan 1792-1918. I den tyska delen av Polen blev bönderna fria år 1823 genom att det feodala vasallsamhället avskaffades. I övriga Polen skedde detta först 1863. Här har herraväldet skiftat och många folkgrupper och religiösa grupper har rört sig inom området Wielkopolska; tyskar, lutheraner, fria religiösa grupper och polacker från olika delar av landet.

I galleriet intill kafeet/butiken finns en utställning om brödets väg från ax till kaka; plöjning, harvning, sådd, skörd malning och brödbak. Bröden är vackert utformade i form av bl a små fåglar liknande lussekatter, djur, gubbar etc. Fåglarna till bröllop, ett lås till trettondagen, speciella bröd för att gå med stjärnan. Storkfot till bebådelsedagen då marken är redo att odlas.

Friluftsmuseet finansieras av 80% bidrag, 20% måste de dra in själva genom intäkter. De menar att den delen

aldrig får överstiga 30%, då blir det för kommersiellt. De måste ha en ekonomisk bas o trygghet med offentliga medel men också själva kunna dra in en del. I entréavgift betalar besökarna 5 zloty för barn, 8 zloty för vuxna och 15 zloty för en familj. Lördagar är det alltid gratis.

Behov finns av bibliotek, toaletter och skolsalar att användas till skolklassernas besök. Allt detta är viktigt för att kunna utveckla turismen och få bättre skyltning.

Hela det arkeologiska fyndområdet upptäcktes med anledning av ett sandtag. De flesta av fynden förvaras i museet i Bydgoszcz. I Osiek ställs en del av fynden ut i en särskild museibyggnad, uppförd omkring på 1970-talet. Byggnaden är av trä och är numera överväxt av klängväxter. Fynden utgörs framför allt av brandgravar/urnegravar. I anslutning till museibyggnaden finns en keramikugn där skolbarn kan se eller själva bränna keramik. Den nuvarande utställningen är från 1970-talet. Ursprungstanken var att visa de arkeologiska platserna med gravarna på utgrävningsplatsen under glas. Men det fungerade inte och därför byggdes museet och gravarna rekonstruerades inne i museet. Museibyggnaden är disponerad kring 3 oktogoner med urnegravar exponerade och rekonstruerade, kringgårdade av ett rep som skyddar de nedsänkta gravarna.

I det arkeologiska museet har de bl a ansiktsurnor från urnegravskulturen. Bålplatsen har legat nära gravarna, men de brända lagren härrör från rituella måltider. Det finns bara 3 bålplatser på ca 580 gravar. I brandgroparna har man hittat djurben, dvs måltidsrester. I samband med att man har grävt ner brandväggarna o grävt diken för det har påträffats 20 nya fyndplatser med kulturlager.

Trätaken är vackra och utnyttjar den oktogona formen (men de har problem med läckage och fukt). På väggarna har utställningstexterna varit tryckta på grågröna plattor. För tillfället är de övermålade eftersom utställningen ska fräschas upp. I passagerna mellan oktagonerna öppnar stora glastrutor mot den omgivande naturen.

En ambition var bl a att visa hur arkeologerna jobbar. Mellan 1972 -1977 undersöktes 581 gravar. Fynden är keramik, brons och brandgravar. Inga boplatser. Det finns emellertid boplatstrester på andra sidan vattendraget. Det fanns ett vad eller en bro över isen på den tiden. Boplatserna på andra sidan floden är inte undersökta.

Byggnaderna

Byggnadstyperna är bl a korsvirkeshus och timrade hus. I Wielkopolska finns ett stråk av lerbyggnader. De är typiska just för Wielkopolska där det finns mycket litet berg i klyft och därmed brist på stenmaterial för byggnation. Här finns också hus av skiftesverk med vassmattor och tätade/täckta av lera. Bl a kyrkan i Osiek är ett sådant exempel.

Byggnaderna är från 1800 talet och fram till ca 1930 och interiörerna är från slutet av 1800- talet till 1960-talet. Här finns 5 000 föremål som används i inredningen av husen, varav 70% används i miljöerna. Husen vädras med öppna fönster och nät för fönstren, det är problem med fukt i husen.

Före 1989 fanns statliga konservatorer i Polen för rådgivning t ex i hur byggnaderna skulle byggas upp och byggnadsvård. Nu är det svårare att hitta rätt rådgivare, man är hänvisad till privata företag och kvaliteten upplevs inte som lika hög som den statliga expertisen. Detta blev tydligt i uppförandet av den nya kyrkan, något som ska rättas till så småningom.

Pedagogisk verksamhet

Den pedagogiska verksamheten genomsyrar allt arbete och skolungdom är den viktigaste målgruppen.

De har återkommande evenemang för skolor och allmänhet, t ex: Påsk, Hantverk, Höstarbete, Bröd, Julförberedelser, Andreasfirande. Under den mest intensiva perioden har de 40 barn per dag under 2 veckor. Barnen stannar 2 - 3 timmar. De gör praktiska saker, t ex bakar bröd, klär julgran och julfirande, kärnar smör, gör maślanka (syrad kärnmjölkl) väver, gör våfflor etc. De har alltid en aktivitet per klass, t ex: att göra kaffe av rostat vete blandat med cikoria, att kärna smör, baka bröd i en utomhusugn, och att smida i smedjan, väva, göra våfflor etc.

Övrigt

Projektidéer skickas in till länsstyrelsen. Eftersom Polen gick med i EU 2003 är endast 30% egen finansiering. I Polen finns också ett landsting ungefär som vi har. Om de vill resa till oss kan de ansöka från sin länsstyrelse. Det är beroende av hur regionmuseet i Piła ställer sig.

Säkerhet

Just nu lägger de in brandsensorer i diken som genomkorsar hela museiområdet och påträffar arkeologiska fynd och kulturlager. En arkeolog var med vid denna process och antecknade möjliga fyndområden. Kulturredamentet har ålagt alla museer och friluftsmuseer att installera sådana brandsensorer i ledningsform. Det finns också brandlarm och åskledare i varje hus. Brandsläckare och brandposter är utplacerade på området.

Muzeum regionalne w Pile

Regionmuseet i Piła

17 maj

Här togs vi emot av museidirektören Ziemowit Niedźwiedzki . Hans far grundade Osiek och har också besökt Sverige i samband med förra gången det skedde utbyte mellan Västernorrland och Wielkopolska. Detta är regionmuseet för polsk och preussisk kultur. Det är ett regionalt museum med ansvar för norra delen av Wielkopolska (dock inte länsmuseum). De är runt 20 personer som arbetar på museet med enheter för arkeologi, etnografi, historia, konst och pedagogik. Vi diskuterade ett eventuellt projekt och om de skulle kunna erhålla bidrag för att besöka oss. Viktigt att Lednogóra är med om det skulle kunna bli verklighet.

Därefter visade arkeologen Jarosław Rola den arkeologiska utställningen i museet. Detta är områdets arkeologiska museum medan friluftsmuseet i Osiek står för det etnografiska i första hand. Förutom arkeologiska föremål finns här i Piła också konst, porslin, möbler och kläder presenterade utifrån den regionala kulturhistorien.

I den arkeologiska utställningen finns 12000 år gamla föremål från renjägarboplatser. Norra Polen och Biskupin var viktiga områden under neolitikum. Anledningen är att jordbruksmarken är bra och här finns många sjöar med gott fiske. En boplatz i en mosse (liknande den i Dags mosse) med påbyggnader (av Saarpkarak-tär) har daterats till 2490 BC. Här finns för oss norrlänningar fantastiska föremål, bl a ett depåfynd av ett 40-tal bronsyxor. Här finns också många keramikkarl, bl a snörkeramik, bandkeramik och Lautitz keramik. Här finns en bild av en kastal/borg från 1200 talet, vilken påminner om cisterciensernas kastal i Brunflo (och den eventuella kastalen på Alnön). 75% av Piła förstördes under 2:a världskriget. Huset där museet nu finns, var tidigare ett polskt konsulat under den tyska tiden.

Övrigt

Under vårt besök kom två chefer från kulturdepartementet och turistdepartementet i regionen för att träffa oss som hastigast. De kommer att högtidlighålla bl a ett slag mellan Sverige och Polen den 21 juli 1655, då svenskarna besegrade polackerna. De ville särskilt träffa oss för att höra om vi kan ordna uniformer från den tiden, gärna med medföljande svenska ”soldater”.

Vi deltog vid en högtidlig invigning av en konstutställning med måleri av far och dotter: Richard Zenke och Renata Zenke – Mortensen. De kommer ursprungligen från Piła.

Muzeum pierwszych Piastów na Lednicy

Museet för första Piaster i Lednica

18 maj.

Museet är ett av de större museicentra för Piast dynastin, den första kungaätten i Polen. Här finns ett museum som bland annat omfattar en ruin efter ett kapell och ett kastell på en ö som kallas Lednica där det första kristna dopet i Polens dop troligen ägde rum 966. Det finns även en utställningsbyggnad samt några rekonstruerade hus och en borganläggning som en del av de publika anläggningarna. Till museet hör även en borg i Giecz och Grzybowo, båda från 900- talet samt ett stort friluftsmuseum i Ostrów Lednicki.

Museidirektör prof. zw. dr hab. Andrzej M. Wyrwa tog emot oss men hastade sedan iväg till Warszawa tillsammans med museets utställningsformgivare. De är nominerade till 1: a pris för den nyöppnade arkeologiska utställningen om Lednica. Vi blev bjudna på en gemensam lunch med museets personal som firade museidagen. Vi fick också en möjlighet att prata med vice chefen Marek Krężalek.

Friluftsmuseet började anläggas på 1960 talet. Här finns 30 anställda. Husen representerar Wielkopolska områdets brokiga förflutna och flera olika etniska grupper är representerade. Tre gånger per år anordnas Öppet Hus. Då är här hantverkare, försäljare och massor av folk. Hela det öppna området i mitten av anläggningen fylls av försäljare.

Personalen är anställd året om och de ansvarar för var sin gård. De ansvarar också för de stora trädgårdslanden och trädgårdarna vid husen, som är perfekt skötta. Vi noterade att de använde draga i linberedningen, något som är typiskt också för Ångermanland.

Här är 84 fast anställda på hela museet/friluftsmuseet. På friluftsmuseet var 4 etnografer anställda. Också museidirektören Antoni Pelczyk är etnograf. De fyra etnograferna har en uppdelning på olika tematiska delar av friluftsmuseets byggnader. De ansvarar för all skötsel, inredning och verksamhet. Friluftsmuseet förfo- gar över 7 000 inmärkta föremål som används i husens inredningar och interiörer. De var mycket välskötta, kompletta och gav en god bild av hur ett hem kunde se ut i olika sociala och tidsmässiga miljöer. I många av husen fanns spår av barn; leksaker (ofta gunghästar), gästol, små skjortor etc. Det gav ett mycket sympatiskt intryck. På friluftsmuseet är 100 extra anställda personer under sommaren.

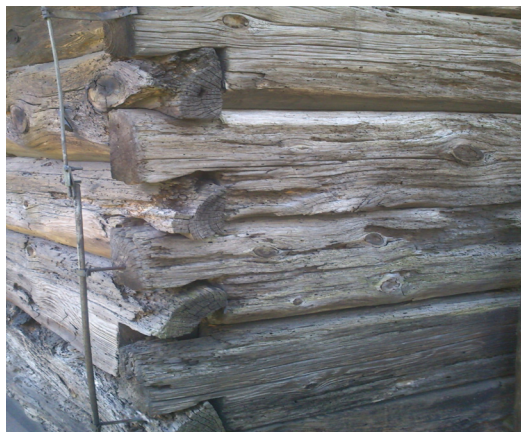
Entréavgiften är 5-8 zloty.

Byggnader

Här finns många exempel på olika byggnadstyper. Bl a finns lergolv i i östra Polen och i västra Polen är tegelgolv mer vanliga. Här finns kringbyggda gårdar med välansade trädgårdar. Hela området är mycket välskött.

Det finns 42 byggnader, varav många ligger på rad med kringbyggda gårdar, inte helt olikt de sydsvenska gårdarna. Här finns en större träkyrka med klocktorn och ett mycket ålderdomligt kapell, där det också finns en "kyrkogård" med gravkors. Där finns också en autentisk urnegrav från neolitikum vilken har byggts in med glas på ursprungsplatsen. Här finns också ett gästgiveri vilket användes ända in på 1960 talet, en skomakares hus, mm.

En stor herrgård med två flygelbyggnader uppfördes under kommunisttiden. Inredningen bygger inte på någon speciell person eller personhistoria, men är mycket fint genomförd med vackra möbler och föremål. Här finns också en museivakt. I anslutning till herrgården finns en stor parkanläggning.

På området finns med andra ord (och fanns också i Osiek) hustyper och byggnader mycket starkt besläktade med Murberget och Theodor Hellmans ursprungliga tanke. Kyrka (med klocktorn), herrgård, skola, storbondegård, enkel stuga, etc. Emellertid har vi på Murberget också stadsmiljön runt torget, det unika samevistet och fäboden.

En jordbrukare sköter jordbruket. Här finns bl a stora veteåkrar, som ger ett autentiskt intryck.

Säkerhet

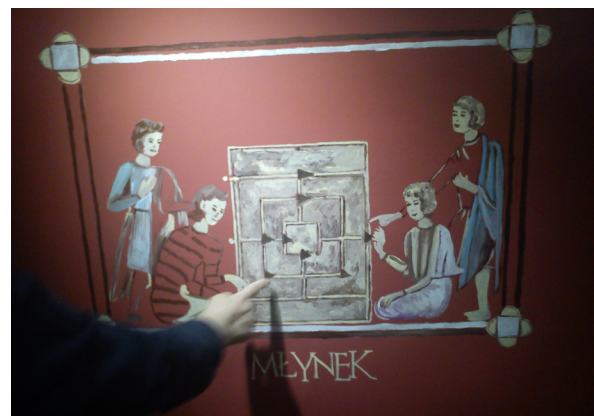
Inom räckhåll för alla gårdarna finns röda brandposter, brandsläckare och skyltar. Vid ingången till varje gård finns också skyltar om att rökning är förbjuden. Det är uppenbart att man är mycket angelägen om att gårdarna inte ska komma till skada. Det ger ett omsorgsfullt intryck.

Arkeologisk utställning

Utställningen är alldeles ny. Den presenterar ön Lednica där det första dopet skedde år 966. Det var prinsen Mieszko I vars son Bolesław blev den första kristna kungen i Polen och grundade kungasläkten Piast. Vi blev mycket imponerade av utställningen; dess upplägg, formgivning, föremål, det autentiskt trävirket från bron, gestaltning av människor, etc etc.

Här fanns också en entresol som särskilt var ämnad för barn. Olika medeltida spel, med spelplaner och spel-pjäser var temat. Det var enkelt och intresseväckande, med tidstypiska och tidlösa spel och spelplaner och bilder på väggarna, som uppmanar till aktivitet. De var också genomförda på ett estetiskt vis.

Hantverk är åskådliggjorda på ett fint sätt. Sammanlagt 8 montrar med en arrangerad bild av hantverkare i naturlig storlek och välgjorda dräkter som visar ett hantverk. Framför i montern ligger de föremål de olika hantverkare tillverkade. Det är pedagogiskt och intressant.

Döm om vår stora förvåning när i den mest centrala montern med fynd från baptisteriet på ön Lednica låg ett "syskon", en parallell till det för några år sedan upphittade korset/amuletten från Arnäs. Det här var ett litet relikskrin med några små flisor från Kristi kors.

Detta var ett område där många folkgrupper rörde sig. Området var attraktivt och därför var det också många strider och krig. T ex stred germaner, vikingar, tjecker m fl. Dendrokronologiska prover visar att de två broarna till Lednica ön byggdes om vart femtonde år. En kanot av ekstock, daterad till 966 finns också bland de utställda träfynden.

Ett rum ägnas åt författaren Kraszewski som var oerhört produktiv och skrev mängder av böcker. Filmen When the Sun was a God (som spelades in i Biskupin) bygger på hans bok. Boken är en riktig bestseller och har getts ut med jämna mellanrum under närmare 100 år. Författaren är en företrädare för den polska nationalromantiken.

Ostrów Lednicki

Friluftsmuseet Ostrów Lednicki, är ett mycket viktigt besöksmål. Det ligger endast en liten bit ifrån det arkeologiska museet och friluftsmuseet. På vägen mellan dessa platser fanns en fin liten badplats. Besöksanläggningen på ön tar emot ca 250 000 besökare varje år. En stor del av dessa är skolbarn. Det är en nationellt, politiskt, administrativt och symboliskt mycket viktig plats där den första kristna kyrkan fick sitt första fäste i Polen och där kungaätten Piast (kristna kungar) uppstod.

Vi tog oss över till ön med en linfärja. Den är bemannad och går i skytteltrafik över det smala sundet mellan fastlandet och ön. På den annalkande stranden står tre mäktiga gestalter av järnplåt, tillverkade av en konstnär för den tidigare utställningen i museet (den som nu är utbytt). De föreställer den förste kristne kungen, ärkebiskopen från Gniezo och den preussiske kejsaren Otto II. Liknande gestalter av samma konstnär finns på flera platser på ön. De befolkar platsen, ger ett mäktigt och litet aggressivt intryck och är av hög kvalitet. Mycket effektivt!

I anslutning till färjan finns också en stor modell över ön som den såg ut omkring år 1000. Över den finns en takkonstruktion och den är lagom stor för att en skolklass ska kunna samlas kring den. Intill finns också en rekonstruerad gård från tidig medeltid (tiden omkring 1000 f Kr. Där har de aktiviteter och hantverk och är

klädda i medeltida kläder. Guiderna har uppsydda tidsenliga dräkter.

Praktiskt och snyggt är att de använder stora gråstenar med bokstavs och siffermarkeringar för att visa byggnadernas olika delar, kopplade till informationsbroschyrer och kartor. Bokstäver på stora stenar för orientering på platsen.

Ruinerna efter baptisteriet och kungsgården har täckts av en överbyggnad av trä för att skydda mot erosion. Den har kostat ca 40 miljoner zloty och har finansierats med hjälp av EU medel. Den är vacker och ger ett luftigt intryck. Kungapalatset i sten ligger i anslutning till baptisteriet. Eftersom det var 15 mil till närmaste stenbrott var stenbyggnader mycket ovanliga i området. Prinsen Mieszko I döptes där år 966. Polen kom därmed in i den europeiska kristna gemenskapen. Han byggde också palatset/kungsgården. Relikskrin förvarades i kryptan under baptisteriet. Två låga bassänger fanns på var sida i baptisteriet. På platsen hittades också krukor o verktyg från neolitikum. I ena änden av palatset fanns ett skriptorium där handskrifter kopierades.

Runt hela kungsgården med kapell och baptisterium skyddade en vall/mur. Borgmurens diameter var 120 m. På 900 talet var dock borgen i sitt första skede mycket mindre med en diameter om endast 40 m. Den första ärkebiskopen var bror till helgonet Adelbert. Tyskarna tog sten från palatset och byggde vägar och endast grunderna finns därför kvar.

I palatset bodde de tre första Piaster (prinsen Mieszko I, kungen Boleslaw Chrobry och kungen Mieszko II) mellan 1000 och 1039. Området innanför vallarna blev kyrkogård för de tidiga kristna sedan kungsgården övergivits på att makten flyttades till Posnan, med mer än 1000 gravar. Många pilgrimsvandrade till Santiago de Compostela på St Jakobs väg. Vi fick intrycket att vår St Olof och våra pilgrimsleder kan vara intressanta för polackerna. Här fanns också en kopia av en St Jakobs snäcka av brons. Snäckor hade också hittats i gravarna.

Övrigt

Om vårt samarbete skulle fortskrida kan de erbjuda oss två vandringsutställningar, varav den ena om porslin och den andra av sakrala skulpturer. Vi diskuterade om det skulle vara möjligt att producera en gemensam utställning, på ett liknande sätt som vi har gjort tillsammans med Satakunta museum. Medeltiden och järnåldern skulle fungera som en bra gemensam utgångspunkt.

Portarna i Gniezno

Portarna i katedralen i Gniezno är unika. De är tillverkade av koppar och harpräglats/hamrats mot en form. De visar 18 scener ur Adelberts liv och i akantusslingorna som avgränsar de båda dörrarna finns olika djur och mytiska väsen avbildade. De är från 1100 talet och är därmed i stort sett samtida med dopfunten av trä i Alnö kyrka.

AVSLUTANDE TANKAR INFÖR FRAMTIDA SAMARBETE

Vi ser många möjligheter i ett samarbete med de museer vi besökte i Wielkopolska.

INFÖR ETT EVENTUELLT PROJEKT

1: Museihistoria/museologi. Murberget har nu snart 100 år på nacken som friluftsmuseum. De stora friluftsmuseerna som vi nu har sett är endast ca 50 år gamla. Det är värt att t ex anordna ett seminarium under 2013 där de polska museerna medverkar med föredrag kring deras museihistoria och de nationalistiska och nationalromantiska strömningar som legat till grund för tillskapandet. Från vår sida kan exempelvis Mattias Bäckström, Sten Rentzhog och Håkan Berglund-Lake medverka. En sådan konferens skulle kunna resultera i en publikation/bok.

2. Bok om Murbergets friluftsmuseum. Parallellt med ett sådant arbete skulle Murberget kunna ta fram en större publikation/bok om Murbergets historia. Vi saknar en sådan större publikation, märkte vi när vi skulle berätta om vårt eget museum. detta skulle kunna vara förberedande för ett eventuellt projekt och göras som en del av jubileumsfirandet 2012. En sådan publikation skulle också kunna ligga till grund för planering av Murbergets friluftsmuseum nästkommande 100 år.

PROJEKTIDÉER

1: Samverkan kring att utveckla turismen. Marknadsföringsinsatser kring t ex broschyrer, hemsidor etc. Dra lärdom av varandras erfarenheter och rutiner.

2: Samverkan kring pedagogik. Vi såg en bra och inarbetad pedagogisk verksamhet på de polska museerna/friluftsmuseerna. Våra pedagogiska metoder och erfarenheter skulle kunna tillföra Wielkopolska och vice versa.

3: Samverkan med en gemensam arkeologisk utställning. Vi har samverkat med Satakunta museum för att göra förhistoria/historia och besöksvärda kulturmiljöer kända i våra respektive områden. Vi skulle kunna samverka på ett liknande sätt ed Wielkopolska och därmed göra våra respektive områden mer kända. Kanske skulle detta kunna underlätta affärsförbindelser och turism. Utställningsformgivaren i Lednica skulle med sin kompetens kunna leda arbetet.

4: Samverkan kring pilgrimsleder och pilgrimsmål. I Västernorrland är Selånger en inarbetad start för pilgrimsleden. Selångers församling ligger i startgroparna för att bygga ett pilgrimscentrum. Det pågår också ett nytt projekt (SÖT, Sverige-Norge programmet) med Pilgrimsleden till Trondheim. Att samverka med Lednica skulle kunna stärka det arbetet och vi skulle kunna marknadsföra våra respektive områden.

5: Samverkan kring slöjd och hantverk. Vi såg prov på ett stort hantverkskunnande i förhistoriska hantverk och tekniker, framför allt i Biskupin, där hantverk var en del av det pedagogiska arbetet med skolklasser. Vi såg också oroar, trasmattor mm. Ett slöjduitbyte där Murbergets hemslöjdskonsulenter deltar och hantverkare från Biskupin kommer till Murberget, Gene och kanske Nämforsen skulle kunna vara givande.

6: Samverkan kring digitalisering av föremål och annat arkivmaterial. Murberget har en egen digital enhet som arbetar med att digitalisera och tillgängliggöra museets material som föremål, bilder, skrivna minnen, ljud m.m. Syftet med denna verksamhet är att ge alla medborgare rättighet att komma åt museets material, Museet 24. Det digitala materialet läggs i olika databaser som från nästa år ska finnas i en gemensam databas kallas Collective Access.

Etc

